

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кайданюк Ліна Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
«Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні»
(назва кваліфікаційної роботи магістра)
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр і назва спеціальності)

Студента (ки) IV курсу
(номер курсу)

_____ (підпис)

Кайданюк Л.В.
(ініціали, прізвище)

групи ФС-61а
(шифр групи)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело. _____

(підпис)

Кайданюк Л.В.
(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник д.е.н., доцент
(посада, науковий ступінь)

_____ (підпис)

Журавка О.С.
(ініціали, прізвище)

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему «АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В
УКРАЇНІ»
студента Кайданюк Ліни Вікторівни
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Реалії соціально-економічного розвитку життя населення є одним із ключових питань, задля усунення бідності та зменшення ризиків, що пов'язані зі спадом рівня якості життя, тому нагальною проблемою залишається удосконалення системи пенсійного забезпечення. Однією з гальмуючих проблем є відсутність розуміння населення, що накопичувальне пенсійне забезпечення є альтернативою державної системи.

Мета наукової роботи полягає в дослідженні теоретичних аспектів та в розвитку аналітичних положень задля вдосконалення та оцінки діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг України. Об'єктом дипломної роботи стали економічні відносини, що склалися в системі недержавного пенсійного забезпечення та діяльність недержавних пенсійних фондів на фінансовому ринку послуг в Україні. Предметом наукової роботи є комплекс теоретичних основ та методичних засад, щодо оцінки, прогнозування та вдосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів України.

Під час роботи було визначено сутність системи, розглянуто діяльність та її особливості недержавних пенсійних фондів, в ролі посередника на ринку фінансових послуг, проаналізовано основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів, оцінено потенціал розвитку та представлено шляхи для активізації розвитку недержавних пенсійних фондів.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, недержавне пенсійне забезпечення, накопичувальне пенсійне страхування, ринок фінансових послуг.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 26 сторінках, з яких список використаних джерел із 44 найменувань. Робота містить 3 таблиці, 8 рисунків. Рік захисту роботи – 2020 рік.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр)

(назва)

студенту IV курсу групи ФС-61а

(номер курсу)

(шифр групи)

Кайданюк Ліна Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні» затверджена наказом по СумДУ № 0549-III від « 30» квітня 2020 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи « 10» 06. 2020 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідження теоретичних положень та розвиток практичних аспектів щодо оцінки та удосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг.
4. Об'єкт дослідження: економічні відносини, які виникають в системі недержавного пенсійного забезпечення та діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг.
5. Предмет дослідження: сукупність теоретичних основ та методичних засад щодо оцінки, прогнозування та удосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів в системі недержавного пенсійного забезпечення.
6. Кваліфікаційна робота виконується за матеріалами нормативно-правових документів та законодавчих актів, зокрема, пов'язаних з недержавним пенсійним забезпеченням, наукових публікацій і монографій вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичних та аналітичних документів Нацкомфінпослуг,

ФССУ, а також результатів фінансової звітності українських недержавних пенсійних фондів.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1.	1. Дослідження категорії і законодавчого регулювання діяльності недержавного пенсійного фонду в Україні	до 22.05.20
2.	2. Аналіз основних показників недержавних пенсійних фондів	до 29.05.20
3.	3. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів	
4.	4. Проблеми та перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра: розглянути сутність, структуру та функціональне призначення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, дослідити особливості діяльності недержавних пенсійних фондів як посередників ринку фінансових послуг, провести аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг, провести оцінку потенціалу розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні, запропонувати шляхи активізації розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «25» березня 2020 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Завдання до виконання одержав _____
(підпис)

О.С.Журавка
(ініціали, прізвище)

Л.В.Кайданюк
(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Дослідження категорії і законодавчого регулювання діяльності недержавного пенсійного фонду в Україні.....	9
2 Аналіз основних показників недержавних пенсійних фондів	17
3 Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів.....	23
4 Проблеми та перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів.....	27
Висновки.....	30
Список використаних джерел.....	33
Додаток А Показники розвитку ринку недержавних пенсійних фондів в Україні.....	38

ВСТУП

Реалії соціально-економічного розвитку життя населення є одним із ключових питань, задля усунення бідності та зменшення ризиків, що пов'язані зі спадом рівня якості життя залишається удосконалення системи пенсійного забезпечення.

Однією з гальмуючих проблем є відсутність розуміння населення, що накопичувальне пенсійне забезпечення є альтернативою державної системи.

Задля підвищення актуальності розвитку недержавного пенсійного забезпечення було запроваджено реформу в якій підвищено пенсійний вік та покращено критерії щодо умов та розміру призначення пенсії за віком.

Спостерігаючи відсутність ефективно-працюючого другого рівня системи пенсійного забезпечення, задля формування пенсійних заощаджень громадянам можливо лише в рамках третього рівня пенсійної системи – добровільного накопичувального пенсійного забезпечення.

Одну з провідних ролей на цьому рівні відіграють недержавні пенсійні фонди. Однак їх розвиток на сьогоднішній день є недостатнім для задоволення потреб населення у послугах недержавного пенсійного забезпечення, що і визначило актуальність проведення даного дослідження.

Метою наукової роботи є дослідження теоретичних положень та розвиток практичних аспектів щодо оцінки та удосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути сутність, структуру та функціональне призначення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні;
- дослідити особливості діяльності недержавних пенсійних фондів як посередників ринку фінансових послуг;

- провести аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг;
- провести оцінку потенціалу розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні;
- запропонувати шляхи активізації розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають в системі недержавного пенсійного забезпечення та діяльності недержавних пенсійних фондів на ринку фінансових послуг.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних основ та методичних засад щодо оцінки, прогнозування та удосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів в системі недержавного пенсійного забезпечення.

Інформаційною базою наукової роботи слугували: законодавчі та нормативно-правові акти України з питань діяльності суб'єктів підприємництва, підручники, посібники, наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, аналітичні й статистичні дані Національного банку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Державної служби статистики України.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, недержавне пенсійне забезпечення, накопичувальне пенсійне страхування, ринок фінансових послуг.

1. Дослідження категорії і законодавчого регулювання діяльності Недержавного пенсійного фонду в Україні.

На сучасному етапі рівень соціально-економічного розвитку держави визначається в основному якістю життя громадян. Позиція вітчизняного соціального забезпечення, що гарантована Конституцією України, передбачає створення ефективних соціальних стандартів. Фінансова підтримка людей похилого віку визначається рівнем державного та соціального розвитку, в такому випадку вагоме навантаження щодо реалізації конституційних прав громадян може спиратися на будь-кого з учасників пенсійних відносин.

Трирівнева пенсійна система, введена в національній практиці, направлена на забезпечення диверсифікації портфеля пенсійних активів. Таке протиставлення системі соціального забезпечення, яка діяла до 2004 року, є більш прагматичним [1]. Це відбувається тому, що в змішаній пенсійній системі наявний перерозподіл ролей держави, роботодавця та працівника для отримання пенсійних активів.[14].

Розглянемо детальніше трирівневу пенсійну систему України (рис.1.1) [3].

Перший рівень пенсійної системи України є солідарною системою, адже в основі лежать принципи солідарності та субсидювання. В межах цієї системи пенсії призначаються відповідно при досягненні пенсійного віку, інвалідності чи втраті годувальника. Дана система фінансується за рахунок відрахувань від працівників, підприємців, самозайнятих осіб та інших, зобов'язаних робити свій внесок у компенсаційне державне пенсійне страхування. Такий платіж становить 22% від індивідуальної заробітної плати, яка сплачується як фізичною особою, так і роботодавцем [4]. Виплачені кошти надходять до Пенсійного фонду України.

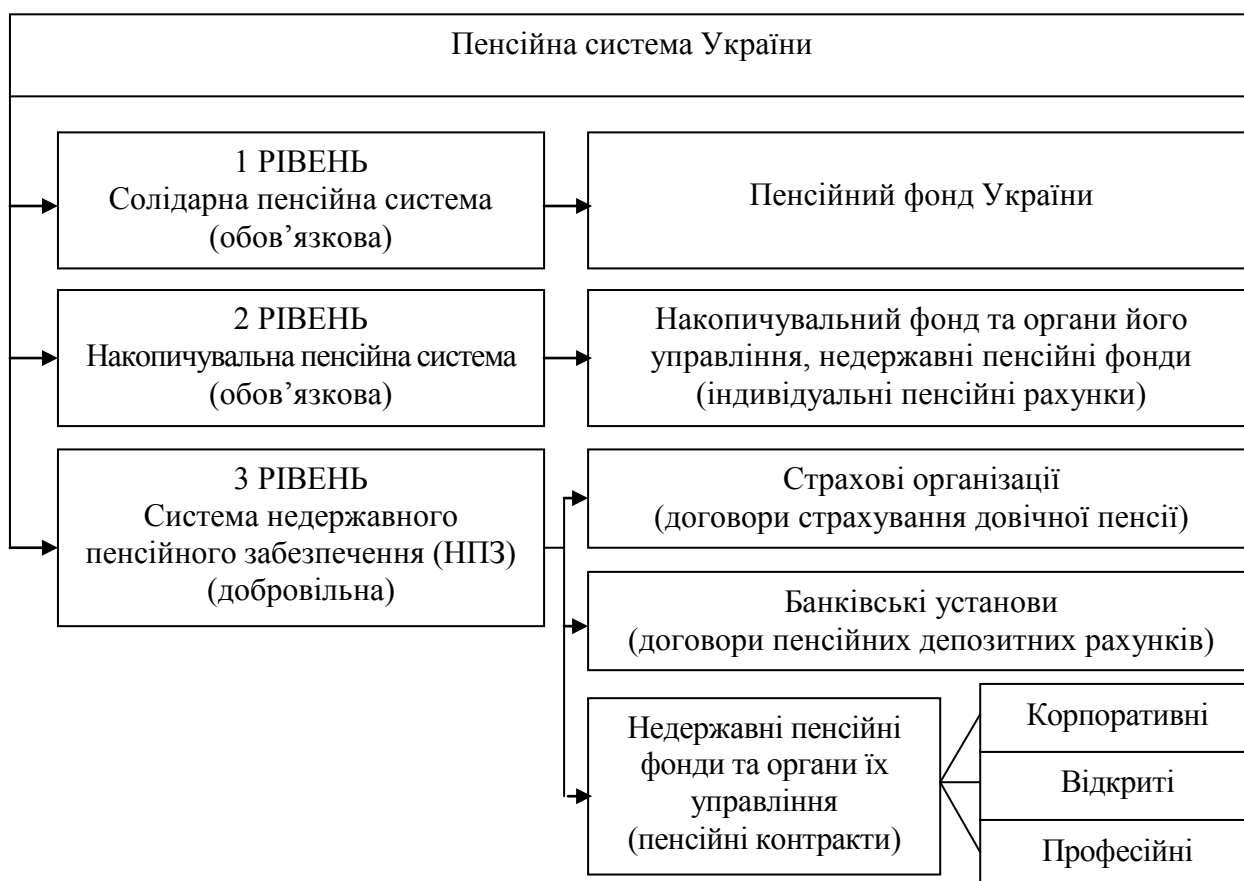

Рисунок 1.1 – Сучасна пенсійна система України

З другого рівня вступає в силу принцип накопичення. Другий рівень являє собою накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий рівень передбачає накопичення грошей на рахунках недержавних пенсійних фондах (НПФ) або Державного накопичувального фонду України та посиляється на внески до обов'язкового державного соціального страхування [16]. В порівнянні з солідарною системою кожній людині, яка внесе вклад до системи накопичення, буде присвоєно персоніфікований обліковий запис.

В основу останнього третього рівня пенсійного забезпечення лягають добровільні внески до НПФ відповідно до чинного законодавства про НПЗ [8], що набрало чинності 1 січня 2004 року.

Недержавні пенсійні фонди - це юридичні особи, створені відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», мають однаковий принцип дії з пенсійними фондами, які діють в межах

загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (рівень 2) і мають статус неприбуткових організацій. Пенсійний фонд відкриває рахунок на ім'я учасника та приймає внески як від самого учасника, так і від його роботодавця або родини.

На сьогоднішній день, не зважаючи на велику кількість нормативних актів, що регулюють діяльність пенсійної системи та її суб'єктів, одним із проблемних аспектів її розвитку є неоднозначне тлумачення сутності недержавного пенсійного забезпечення.

У Законі України «Про недержавне пенсійне забезпечення», наводиться лише визначення системи НПЗ – «складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, що базується на принципах добровільної участі фізичних і юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат» [30].

Аналіз ролі НПФ у системі пенсійного забезпечення України, вказує на те, що у відповідності із Законом України «Про НПЗ» здійснення «повного циклу» пенсійного забезпечення належить виключно недержавним пенсійним фондам [22]. Тому слід більш детально розглянути сутність та особливості діяльності недержавних пенсійних фондів, які на сьогоднішній день є основними суб'єктами у наданні послуг з накопичення пенсійних активів.

У межах розгляду сутності НПФ, слід відзначити різні підходи щодо визначення даного поняття в нормативних актах та наукових джерелах.

Недержавний пенсійний фонд у відповідності до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» тлумачиться як «юридична особа, створена відповідно до цього Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами,

а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному цим Законом порядку» [30].

Науковці у своїх працях при розуміння даного визначення керуються законом або ж трактують його як «об'єднання коштів, які акумулюються на користь учасників фонду, які в майбутньому будуть отримувати пенсійні виплати з нього» [23].

У даній роботі нами запропоновано наступне тлумачення: недержавний пенсійний фонд є фінансовою установою, створеною у формі юридичної особи зі статусом неприбуткової організації, діяльність якої основана на акумулюванні вкладів на індивідуальних пенсійних рахунках учасників, їх капіталізації за рахунок інвестиційного доходу, який отримується в процесі провадження інвестиційної діяльності, що дозволяє забезпечити додаткові пенсійні виплати пенсіонерам.

Тож, необхідним є розгляд особливостей функціонування НПФ, основна діяльність яких полягає у наданні послуг з накопичувального пенсійного забезпечення.

Тож основна мета фонду, враховуючи неприбутковий характер, полягає у забезпеченні учасників додатковою пенсією за рахунок провадження діяльності з акумулювання коштів учасників, їх обліку та інвестування; розподілі отриманого інвестиційного доходу серед вкладників та його обліку на індивідуальних пенсійних рахунках, нарахування пенсійних виплат учасникам [32].

На сьогодні в Україні виділяють декілька видів НПФ[5]:

– відкритий – учасниками якого можуть бути фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи (резиденти та нерезиденти);

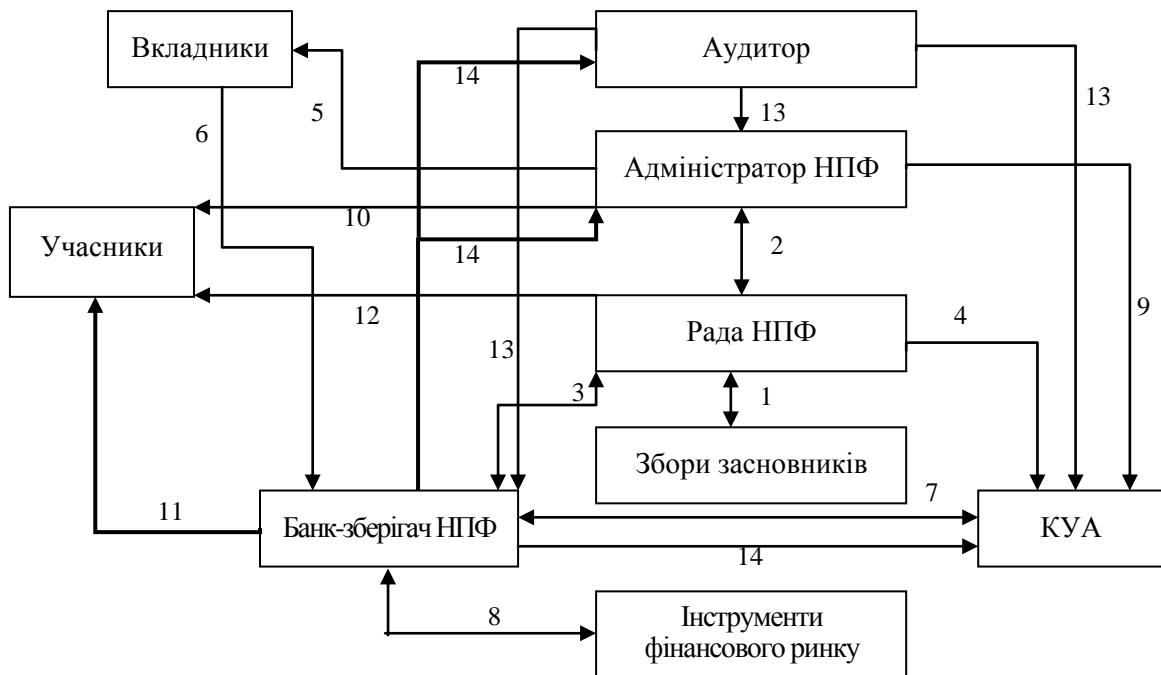
– корпоративний – учасниками якого можуть бути лише працівники засновника чи платника такого фонду. Засновник при цьому є юридичною особою (роботодавець, чи їх об'єднання, до якого може приєднатися роботодавець-платник);

– професійний – засновниками даного фонду є об'єднання

роботодавців, працівників, профспілкових організацій, зі спільним родом діяльності. Учасник такого фонду є виключно особа, яку пов'язує із засновником рід професійної діяльності [24].

Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» у рамках специфіки діяльності НПФ, розкрито основні аспекти їх функціонування. Недержавне пенсійне забезпечення є основним видом діяльності НПФ. На рисунку 1.2 наведено механізм взаємодії суб'єктів НПЗ на базі НПФ.

Рада пенсійного фонду – єдиний орган управління, який має бути сформовано протягом 3 місяців від дня заснування та реєстрації фонду. Лише рада має повноваження укласти договори з КУА (управління активами фонду), адміністратором (адміністрування фонду), зберігачем (обслуговування пенсійного фонду). Кількість членів ради фонду має бути не менше ніж 5 осіб та переобиратися кожні 3 роки.

1. На зборах засновників формується рада НПФ (до трьох місяців з дати заснування) та заслуховуються звіти про річну діяльність фонду.
2. Укладається договір щодо адміністрування НПФ; здійснюється контроль за діяльністю, заслуховуються звіти адміністратора.
3. Укладаються договори про відкриття рахунку, обслуговування фонду; здійснюється контроль за діяльністю, заслуховуються звіти банку-зберігача.
4. Укладається договір щодо управління активами НПФ; здійснюється контроль за діяльністю, заслуховуються звіти компанії з управління активами.
5. Укладаються контракти з вкладниками від імені НПФ.
6. Фінансовий потік 1: на поточний рахунок НПФ, який було відкрито в банку-зберігачу, вносяться кошти вкладників.

7. Надання КУА інформації банку-зберігачу відносно напрямків вкладання коштів; звітування банком-зберігачем перед КУА щодо результатів інвестиційної діяльності.
8. Фінансовий потік 2: пенсійні активи вкладаються в інструменти фінансового ринку у відповідності до визначених напрямків КУА; надходження пенсійних активів у зворотному напрямку разом із інвестиційним доходом.
9. Інформування КУА адміністратором відносно розміру прогнозованих пенсійних внесків; надання інформації від КУА адміністратору щодо управління активами.
10. Інформування учасників адміністратором щодо стану їх індивідуальних пенсійних рахунків: накопичених коштів, розміру інвестиційного доходу; укладання договору виплати пенсій.
11. Фінансовий потік 3: банком-зберігачем за рахунок пенсійних активів проводяться пенсійні виплати відповідно до розпорядження адміністратора.
12. Розгляд суперечливих питань радою фонду, які можуть виникати поміж адміністратором, банком-зберігачем та учасниками.
13. Аудитором проводиться перевірка діяльності адміністратора, КУА та банку-зберігача.
14. Фінансовий потік 4: розрахунок за надані послуги аудитором, адміністратором та компанією з управління активами.

Рисунок 1.2 – Механізм взаємодії суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення на базі НПФ

Винагорода члена ради виплачується за рахунок платників фонду, його засновників або роботодавців. Основоположними документами в діяльності радаи фонду є положення статуту НПФ та вимоги законодавства щодо виконання своїх функцій [15]:

- звітування на зборах засновників фонду відносно його діяльності;
- реєстрація в НКЦПФР України змін щодо пенсійних схем;
- розробка та затвердження інвестиційної декларації фонду (протягом 60 календарних днів з дати формування ради) та змін до неї;
- укладення від імені НПФ договорів із адміністратором, зберігачем, КУА або іншою особою, ліцензованою на надання послуг щодо управління активами, аудитором; договорів «про участь» із роботодавцями, які є засновниками чи платниками корпоративного НПФ[42].
- заслуховування та затвердження звітів відносно діяльності КУА, адміністратора та зберігача, прийняття відповідних рішень щодо отриманих звітів;
- затвердження інформації щодо фінансового стану НПФ, яка має бути оприлюдненою; розгляд аудиторського висновку;
- контроль цільового використання активів;

– розгляд спірних питань, які виникають між учасниками, вкладниками та НПФ [41].

За умови наявності ліцензії щодо провадження діяльності з адміністрування, повноваження адміністратора НПФ може виконувати: КУА, професійний адміністратор, юридична особа – засновник (одноосібний) корпоративного НПФ, яким було прийнято рішення щодо одноосібного адміністрування [29].

Адміністратор НПФ виконує ряд завдань, а саме: укладає пенсійні контракти із клієнтами; веде персоніфікований облік вкладників; забезпечує здійснення виплати пенсії учасникам; надає розпорядження зберігачу при здійсненні витрат, фінансованих з пенсійних активів; надає рекламні та агентські послуги НПФ; надає інформацію згідно з договором та законодавством; складає звітність та веде облік [20].

Обов'язки зберігача пенсійного фонду полягають у відкритті та веденні рахунків пенсійного фонду, прийманні, обліку та зберіганні цінних паперів і документів, пов'язаних із формуванням та використанням пенсійних активів, поданні звітності [43]. У свою чергу зберігачем пенсійного фонду може бути банківська установа, яка відповідає наступним вимогам:

- депозитарна діяльність є ліцензованою НКЦПФР;
- не має в управлінні активів корпоративного НПФ створеного цим банком;
- не кредитує КУА чи адміністратора;
- не пов'язаний із зазначеним фондом.

Основна задача КУА полягає у розміщенні пенсійних коштів у дохідні активи, їх примноженні, наданні звітності про активи, якими вона управляє. Банк-зберігач відкриває та веде рахунки НПФ, зараховує пенсійні внески, веде облік та зберігає цінні папери та інші документи, які використовуються при формуванні пенсійних активів, здійснює контроль за діяльністю адміністратора та КУА, а також виконує їх доручення [30].

Завдання аудитора (незалежного) полягає у перевірці діяльності та звітності НПФ, КУА, адміністратора та банку-зберігача не менше одного разу на рік та за рахунок суб'єкта, перевірка якого здійснюється [7].

Практично всі розвинуті країни світу у своїй практиці використовують багаторівневе пенсійне забезпечення, охоплює солідарну систему. Дана структура забезпечує обов'язковий прожитковий мінімум для пенсіонерів, а також допомагає у запровадженні механізмів, за допомогою яких вкладники можуть заощаджувати кошти, отримуючи гарантію у мінімальному соціальному захисті; є стимулом для населення дбати про власну забезпечену старість, а також вона є основною умовою для розвитку потужного внутрішнього інвестиційного ресурсу [38].

Таким чином, недержавне пенсійне забезпечення наряду із загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, є соціально значимим та стратегічно необхідним, адже у відповідності до законодавства України саме недержавні пенсійні фонди серед інших учасників третього рівня пенсійної системи мають можливість здійснення «повного циклу» пенсійного забезпечення.

2. Аналіз основних показників недержавних пенсійних фондів

В Україні недержавні пенсійні фонди суттєво поступаються іншим посередникам ринку фінансових послуг (банкам, страховим компаніям, фінансовим компаніям, ломбардам та іншим кредитним установам) за загальним обсягом активів (рис. 2.1). Традиційно найбільший обсяг активів мають банки, станом на кінець 2019 року обсяг активів банківської системи склав майже 1334 млрд грн, що в майже 19 разів перевищує обсяг активів фінансових компаній – найбільшого небанківського посередника фінансового ринку у 2017-2019 роках.

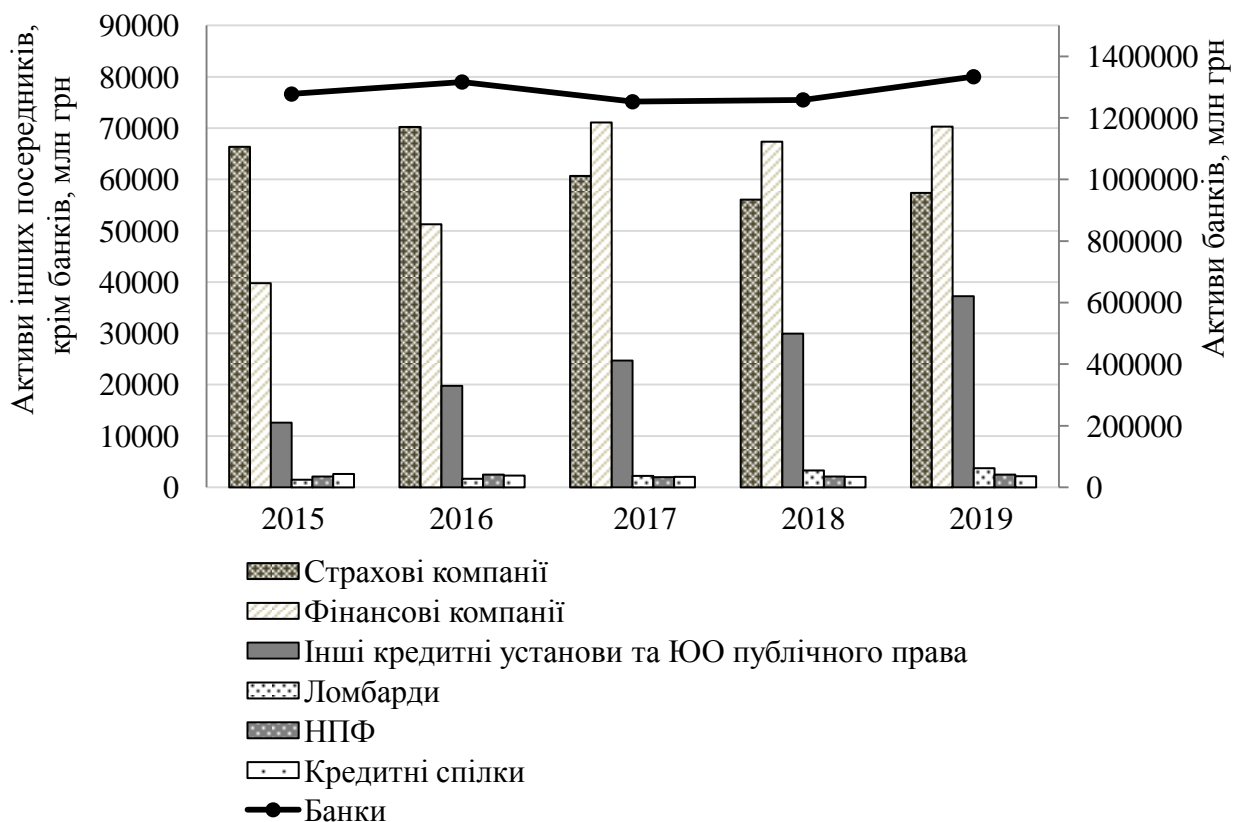

Рисунок 2.1 – Активи посередників ринку фінансових послуг України у 2015-2019 рр., млн. грн.

Недержавні пенсійні фонди у 2016-2017 роках за обсягом сформованих активів серед інших посередників ринку фінансових послуг України перевищують лише обсяг активів кредитних спілок, що свідчить про недостатній розвиток даного сегменту ринку фінансових послуг [10].

Втім, якщо порівнювати трьох суб'єктів ринку недержавного пенсійного забезпечення – банки, НПФ та страхові компанії – з точки зору їх участі в накопичувальній пенсійній системі, то можна говорити про домінування на даному ринку недержавних пенсійних фондів.

Отже, проведемо аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за період 2013-2017 рр., ґрунтуючись на статистичних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [9]. Вхідні дані для аналізу представлені у додатку Б.

В Україні станом на кінець 2019 р. Державним реєстром фінансових установ було зареєстровано 65 НПФ та 22 адміністратора НПФ. Слід зауважити, що протягом 2015-2019 рр. кількість недержавних пенсійних фондів в Україні скорочувалась, тоді як показник 2019 збільшився на 1 НПФ.

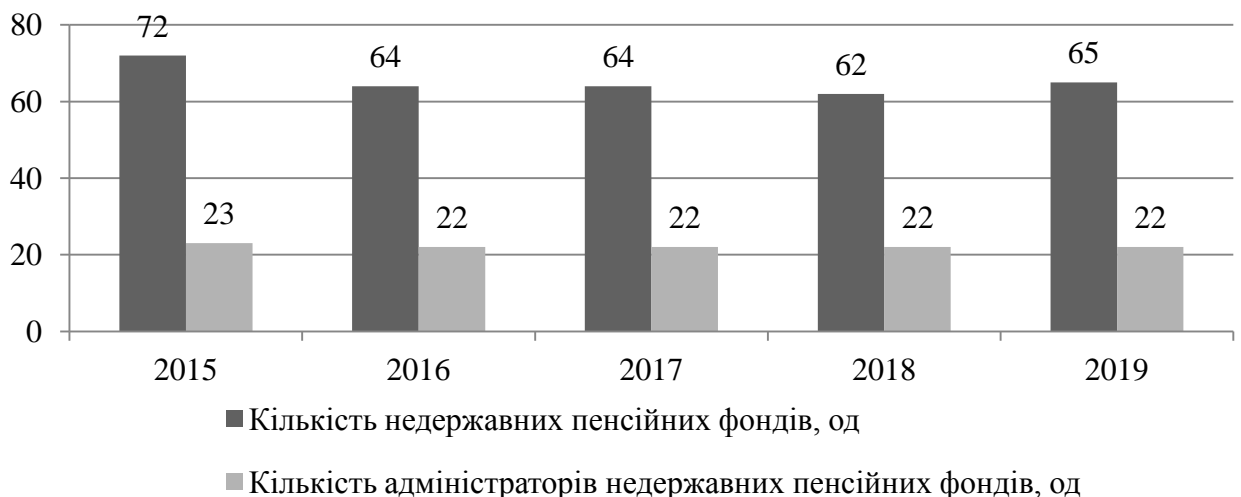

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості НПФ та адміністраторів НПФ в Україні протягом періоду 2015-2019 рр., од.

За регіональною структурою близько 75% усіх НПФ зареєстровано у м. Києві, решта – у найбільш промислово та фінансово розвинених областях, зокрема у Харківській, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Одеській, Херсонській та Івано-Франківській областях.

Кількість вкладників станом на 31.12.2019 збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 28,4% (17,7 тис. вкладників) та станом на 31.12.2018 порівняно з аналогічним періодом 2017 року кількість вкладників збільшилася на 18,9% (9,9 тис. вкладників) [21]

В цілому ж за аналізований період показник кількості учасників НПФ коливався в межах 833-840 тис. осіб. Розглянувши кількість учасників що отримали або отримують пенсійні виплати можемо спостерігати що показник коливається в межах 78,8 – 83,9 що свідчить про низькі темпи розвитку даного сегменту ринку фінансових послуг (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Динаміка кількості учасників НПФ та укладених пенсійних контрактів протягом періоду 2015-2019 рр., тис.

Проаналізувавши динаміку кількості укладених пенсійних контрактів, то протягом 2015-2016 рр. даний показник має тенденцію до зростання і на

кінець 2016 року досяг значення 62,6 тис. контрактів. Але у 2017 році приріст показника змінився його зниженням до 58,7 тис. контрактів, проте в період 2018-2019 рр. можемо знову прослідкувати тенденцію до стрімкого підвищення до 77,1 у 2019 році, що позитивно характеризує даний аспект розвитку НПФ[19].

Потенціал ринку накопичувального пенсійного страхування в Україні є значно вищим, ніж фактичне охоплення ринку на нинішньому етапі. Учасниками недержавних пенсійних фондів у 2019 році було лише 5,03% економічно активного населення або 2% загальної кількості населення України. У розрізі вікових груп найбільша частка учасників НПФ серед економічно активного населення припадає на осіб у віці від 25 до 49 років та від 50 до 59 років – 2,88% та 1,30% відповідно (табл. 2.1) [37].

Таблиця 2.1 – Розподіл учасників НПФ за віковими групами у 2019 році

Вікова група населення	Чисельність населення, що є учасниками НПФ, тис. осіб	Питома вага вікової групи населення серед учасників НПФ, %	Частка населення, що є учасниками НПФ, від загальної кількості економічно активного населення, %	Частка населення, що є учасниками НПФ, від загальної кількості населення, %
До 24 років	7,8	0,9	0,04	0,02
Від 25 до 49 років	500,3	57,2	2,88	1,19
Від 50 до 59 років	225,9	25,8	1,30	0,54
Більше 60 років	140,6	16,1	0,81	0,34

Виходячи з даних таблиці 2.1, можна зробити висновок про недостатнє охоплення економічно активного населення працездатного віку послугами недержавного пенсійного забезпечення, що реалізуються через НПФ.

Розглянемо динаміку основних показників системи недержавного пенсійного забезпечення (рис. 2.4).

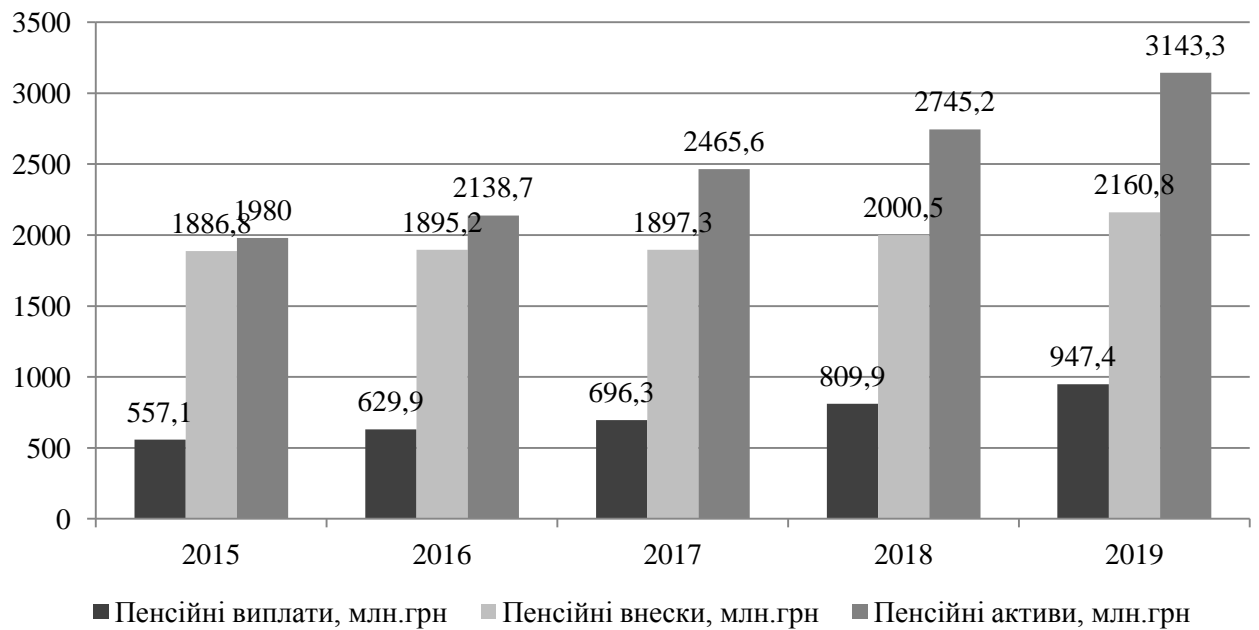

Рисунок 2.4 – Динаміка основних показників системи недержавного пенсійного забезпечення за 2015-2019 рр., млн..грн.

Проаналізувавши динаміку основних показників системи недержавного пенсійного забезпечення загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2019 становила 3 143,3 млн. грн., що на 14,5%, або на 398,1 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року та на 27,5%, або на 677,7 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року, що свідчить про збільшення споживчого попиту у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Розглянувши динаміку пенсійних виплат можемо спостерігати, що загалом спостерігається позитивна тенденція протягом всього періоду (рис.2.5).

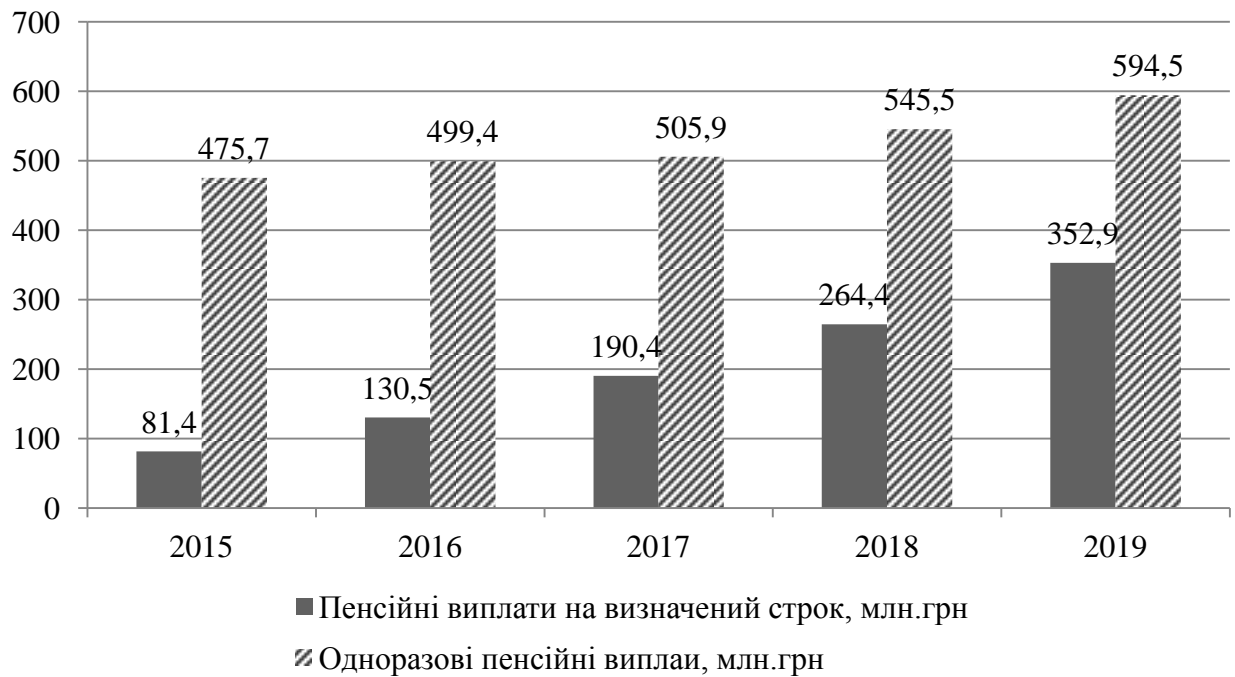

Рисунок 2.5 – Динаміка пенсійних виплат за 2015-2019 рр., млн..грн.

Одноразові та на визначений строк пенсійні виплати в 2019 році становили 947,4 млн. грн., що на 17,0% більше в ніж в 2018 року, при цьому одноразові виплати зросли на 9,0%, пенсійні виплати на визначений строк – на 33,5%.

Варто зазначити, що сукупно недержавними пенсійними фондами в 2019 році було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) 83,9 тисячі учасників, тобто 9,6% від загальної кількості учасників, які отримали/ отримують пенсійні виплати [44].

Таким чином, недержавні пенсійні фонди є одними з основних учасників накопичувальної системи пенсійного забезпечення. В Україні за показниками розвитку недержавні пенсійні фонди суттєво відстають від інших учасників ринку фінансових послуг та потребують впровадження заходів по їх популяризації серед населення.

3. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів

Формування портфеля в недержавних пенсійних фондах характеризується політикою інвестиційних інструментів з найнижчим ступенем ризику, головною умовою яких є одержання інвестиційного доходу, який би забезпечував приріст пенсійних активів та захист коштів від інфляційних ризиків.

Зауважимо, що зі збільшенням обсягу акумульованих коштів у пенсійних фондах забезпечується якісніша диверсифікація інвестиційного портфелю та суттєво зростає інвестиційний дохід.

На сьогоднішній день забезпечення прибутковості пенсійних активів вище інфляційних очікувань є актуальною проблемою для недержавних пенсійних фондів [34].

Протягом 2019 року основними напрямками інвестування пенсійних активів були цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (45,9%), депозити в банках (38,5%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (7,5%), об'єкти нерухомості (2,8%), акції українських емітентів (1,4%).

Наряду із цим можна відмітити обмеження напрямків інвестування коштів недержавних пенсійних фондів через зниження темпів розвитку реального сектору економіки. Вкладені пенсійні активи в державні цінні папери суттєво знецінюються, через низькі процентні ставки за ними, як правило не більше 10%, а за 2019 рік темп інфляції становив 4,7%. Проте даний показник є набагато нижчим, ніж у 2015 році, коли він був на рівні 43% [39].

Законодавство України, а зокрема Закон України "Про недержавні пенсійні фонди" (ст. 49), має певні обмеження, що регулюють інвестування пенсійних активів і їх максимальне значення в загальному обсязі портфельних інвестицій [30].

У таблиці 3.1 зазначені законодавчі обмеження та частка інвестицій НПФ у 2015–2019 рр. у такі інструменти.

Таблиця 3.1 - Частка інвестицій в інструменти у портфелі недержавних пенсійних фондів у 2015 – 2019 рр., %

Інструменти інвестування	Законодавчі обмеження	2015	2016	2017	2018	2019
Депозити на банківських рахунках	Не більше ніж 50%	39,4	41,3	43,9	35,9	38,5
Цінні папери, доходність за якими гарантована КМУ	Не більше ніж 50%	34,1	41,0	40,8	46,0	45,9
Цінні папери, доходність за якими гарантована місцевими органами влади	Не більше ніж 20%	-	-	-	-	0,4
Облігації вітчизняних підприємств	Не більше ніж 40%	13,4	9,4	8,2	10,9	7,5
Акції вітчизняних підприємств	Не більше ніж 40%	3,3	0,7	0,5	1,6	1,4
Цінні папери іноземних емітентів	Не більше ніж 20%	-	0,02	-	-	-
Нерухомість	Не більше ніж 10%	3,6	4,0	2,5	1,7	2,8
Банківські метали	Не більше ніж 10%	0,7	0,4	0,4	0,4	0,2
Інші інвестиції	Не більше ніж 5%	1,3	3,2	-	-	-

Проаналізувавши таблицю 3.1 можемо зробити висновки що за досліджувані роки найбільшу частку інвестицій в структурі портфелю недержавних пенсійних фондів займали депозити на банківських рахунках (обмеження становить не більше 50% загальної вартості).

В 2015 році на депозитних рахунках було розміщено 39,4 % або у грошовому еквіваленті 780, 7 млн.грн. надалі спостерігаємо зростання показника до 2017 року до 43,9% або 1083,3 млн.грн. з 2017 року маємо зменшення депозитних ресурсів як у відсотковому так і в грошовому вираженні до 35,9% та 985, 5 млн.грн. В 2019 році на депозитних рахунках було розміщено 1210 ,8 млн.грн або 38,5% від загального портфеля активів НПФ [17].

Ще одним інструментом що має вагому частку в структурі портфелю є цінні папери, доходність за якими гарантована КМУ. В 2015 році показник становив 34,1% або 675,2 млн. грн. Максимальною така частка була у 2018 році і становила 46,0% або 1263,5 млн.грн у грошовому вимірі, що свідчить про те що в 2018 році вони були досить популярними.

Наступними в структурі є облігації вітчизняних підприємств які в 2015 році становили 266,3 млн. грн. або 13,4% та до 2017 року показник мав тенденцію до зменшення і становить 8,2% або 202,4 млн.грн. В 2018 році було зростання суми облігацій даного виду до 10,9% або 298,6 млн.грн. після чого в 2019 році 7,5% або 236,7 млн.грн. у грошовому вираженні.

Проаналізувавши прибуток від інвестування в активах недержавних пенсійних фондів можемо спостерігати в основному позитивну динаміку. За 2015 – 2019 роки прибуток зріс більше ніж у 2,5 рази – з 657 до 1810,9 млн.грн. Найбільший приріст зафіксовано у 2016 році – на 27% , та найменший у 2015 році – на - 40% (рис.3.2).

Рисунок 3.2 – Динаміка зміни темпів приросту прибутку від інвестиційних активів НПФ у 2015–2019 рр.

За проаналізований період тільки у 2015 році спостерігалось падіння темпів приросту на 40%. Фактори які вплинули на падіння прибутковості інвестицій недержавних пенсійних фондів тісно пов'язані зі світовою економічною кризою та занепаду фінансових ринків (регуляторами ринку було виведено з ринку банківські установи та акції підприємств) а також із внутрішньою політикою недержавних пенсійних фондів щодо інвестиційної діяльності[2]

НПФ втратили дохідність шляхом переоцінки власних активів у зв'язку зі зміною лістингових правил в торгівлі акціями підприємств а також після втрати депозитів у банках, що стали неплатоспроможними.

Переоцінка активів недержавного пенсійного фонду що був одним із найбільших в Україні вплинула на загальну вартість активів у 2015 році. Активи Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України були зменшені на 600 млн грн, а їх вартість було знижено з 1,7 млрд грн до 760 млн грн. [25]

Після різкого падіння показника у 2015 році, вже у 2016 р. відбулося зростання темпу приросту до рівня 27%. Варто зазначити, що у 2015 році прибуток становив 657 млн. грн. і кожного року спостерігаємо тенденцію до збільшення, у 2019 році аналізований показник становив 1810,9 млн. грн., що в 3 рази більше за 2015 рік і на 25,7 % більше ніж у 2018 році [35]

На сьогоднішній день в Україні не функціонують інструменти, що можуть гарантувати стійкий та високий прибуток при достатньому рівні надійності. Ринок не забезпечений якісними корпоративними цінними паперами, а рівень доходності депозитів не перебиває рівень інфляції.

4. Проблеми та перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів

Діюча солідарна система пенсійного забезпечення є невиправданою при постійному старінні населення. Накопичувальна система пенсійного забезпечення здатна вплинути на вирішення проблеми збереження та примноження пенсійних активів.

Проте разом із цим, одним із необхідних пунктів при її впровадженні в першу чергу є суттєве зростання доходів населення, а також розробка ефективного механізму уникнення банкрутства НПФ та збереження їх активів.

Тож вплив економічної нестабільності, яка відображається у знеціненні національної валюти, інфляції, зниженні платоспроможності населення, несформованості фондового ринку; недосконалості законодавчого підґрунтя інвестиційної діяльності НПФ, низького рівня довіри населення до фінансового сектору призводить до обмеження розвитку недержавного пенсійного забезпечення [40].

В результаті чого протягом 2015-2017 рр. основні показники діяльності НПФ мають негативну динаміку.

Стабільний розвиток недержавного пенсійного забезпечення та активізація діяльності недержавних пенсійних фондів, які виступають інституційними інвесторами в Україні буде досягнуто при реалізації низки заходів на усіх рівнях управління (табл. 4.1).

Слід зазначити, що недержавні пенсійні фонди є потужними інституційними інвесторами, оскільки можуть мобілізувати додаткові інвестиційні ресурси [36].

Нами було запропоновано наступні напрями розвитку діяльності НПЗ, які полягають у: посиленні контролю діяльності НПФ із боку державних органів; забезпеченні надійності отримання учасниками НПФ виплат;

активному зацікавленні громадян щодо індивідуальної участі в недержавних пенсійних фондах; захисті НПФ які є інституційними інвесторами.

Таблиця 4.1 – Рекомендовані заходи на шляху до покращення діяльності НПЗ в Україні

Суб'єкти	Заходи/дії суб'єктів на шляху до розвитку НПЗ	Мета
Фізичні особи	<ul style="list-style-type: none"> – мають укладати договори для участі в НПЗ; – добровільно і відповідально сплачувати пенсійні внески у НПФ. 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість отримання додаткової недержавної пенсії; – підвищення рівня добробуту вкладника або ж збереження його на достойному рівні після втрати працездатності; – можливість оптимізації оподаткування (зроблені на власну користь, пенсійні внески не оподатковуються ПДФО у межах суми податкової соціальної пільги)
Юридичні особи	<ul style="list-style-type: none"> – мають створювати корпоративні НПФ; – мають приймати участь у професійних НПФ. 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість вдосконалити мотивацію працівника; – допомога при вирішенні соціальних, кадрових та фінансово-економічних питань розвитку; – фактор підвищення іміджу компанії.
Держава	<ul style="list-style-type: none"> – державні органи мають посилювати контроль діяльності НПФ; – має забезпечувати надійність при отриманні виплат учасниками НПФ; – має активно зацікавлювати населення приймати індивідуальну участь в НПФ; – має захищати НПФ, які є інституційними інвесторами. 	<ul style="list-style-type: none"> – можливість оптимального та ефективного використання активів НПФ; – фактор розвитку довгострокового інвестування; – можливість ефективного функціонування системи НПЗ; – можливість скоротити навантаження на солідарну пенсійну систему; – допомога у підвищенні добробуту населення; – можливість економічного зростання.

Реалізуючи визначені заходи в функціонуванні системи недержавного пенсійного забезпечення, базовими засадами якої є добровільна участь фізичних та юридичних осіб при формуванні пенсійних активів, можливим є сприяння як збільшенню розміру пенсійних виплат, так і мобілізації додаткових джерел інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку [13].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можемо зробити висновок про те, що потенціал, закладений у механізмі недержавного

пенсійного забезпечення для підвищення ефективності національного соціально-економічного розвитку, реалізується не в повній мірі.

Тож, ми вважаємо, що для вирішення основоположних проблем функціонування недержавного пенсійного забезпечення, в рамках трирівневої пенсійної системи, необхідно зробити наступне:

- розробити агрегований моніторинг всіх інструментів недержавного пенсійного страхування для аналізу та оцінки розвитку недержавного пенсійного забезпечення в цілому;

- визначити систему стимулів для активізації добровільної участі у всіх формах недержавного пенсійного страхування;

- розробити та запровадити концепцію інтегрованого показника розвитку пенсійної системи [27].

Реалізація зазначених пропозицій дозволить активізувати процес формування накопичувальних видів пенсійного страхування, покращити фінансову стабільність пенсійної системи, активізувати діяльність фізичних та юридичних осіб, вивести із тіні трудові відносини та заробітну плату (доходи), що забезпечить збільшення рівня соціального захисту пенсіонерів з метою подальшого національного соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Система пенсійного забезпечення України, яка пройшла досить складну та тривалу історію розвитку від однорівневої (солідарної), до трирівневої (накопичувальної), одна із найбільш законодавчо врегульованих на сьогодні. Трирівнева пенсійна система, запроваджена в національній практиці, спрямована на забезпечення диверсифікації пенсійних активів. Перший рівень пенсійної системи України – це солідарна система, оскільки вона базується на принципах солідарності та субсидіювання. З другого рівня вступає в силу накопичувальний принцип. Другий рівень представлений накопичувальною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Третій рівень пенсійної системи базується на добровільних внесках до недержавних пенсійних фондів, страхових організацій, які укладають договори страхування довічної пенсії, ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду; банківських установ, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків.

Поняття недержавного пенсійного забезпечення слід визначати у вигляді складової частини системи накопичувального пенсійного забезпечення, базисна мета якого полягає у гарантуванні соціальної захищеності та наданні гарантій щодо отримання стабільних виплат пенсіонерам від добровільно накопичених фінансових ресурсів на відкритих у НПФ індивідуальних пенсійних рахунках і примножених коштів від інвестиційного доходу, який був отриманий фондом від проведення ефективної, зваженої інвестиційної діяльності з мінімальним ризиком.

Аналіз ролі НПФ у системі пенсійного забезпечення України, вказує на те, що у відповідності із законодавством здійснення «повного циклу» пенсійного забезпечення належить виключно недержавним пенсійним фондам. Недержавний пенсійний фонд є фінансовою установою, створеною у формі юридичної особи зі статусом неприбуткової організації, діяльність якої

основана на акумулюванні вкладів на індивідуальних пенсійних рахунках учасників, їх капіталізації за рахунок інвестиційного доходу, який отримується в процесі провадження інвестиційної діяльності, що дозволяє забезпечити додаткові пенсійні виплати пенсіонерам.

Недержавне пенсійне забезпечення наряду із загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, є соціально значимим та стратегічно необхідним, адже завдяки такій добровільній системі НПЗ: відбувається мінімізація негативного впливу демографічних ризиків та ризиків, що пов'язані зі зниженням загальноекономічної стабільності; зберігається високий рівень життя після досягнення пенсійного віку; така система виступає як джерело додаткових пенсійних виплат та довготермінових інвестицій, необхідних на шляху розбудови економічного розвитку країни.

Недержавні пенсійні фонди є одними з основних учасників накопичувальної системи пенсійного забезпечення. В Україні обсяг накопичених пенсійних внесків в НПФ суттєво перевищує розмір чистих страхових премій за договорами пенсійного страхування. У той же час, за показниками розвитку недержавні пенсійні фонди суттєво відстають від інших учасників ринку фінансових послуг та потребують впровадження заходів по їх популяризації серед населення.

Проведений аналіз основних показників розвитку НПФ в Україні засвідчив наявність проблемних аспектів їх діяльності та негативних тенденцій розвитку, зокрема: низькі показники зростання загальної кількості учасників НПФ; зменшення кількості нових укладених пенсійних контрактів; зниження темпів приросту пенсійних внесків в НПФ; незбалансована регіональна структура розвитку НПФ; обмеження напрямків інвестування коштів недержавних пенсійних фондів через зниження темпів розвитку реального сектору економіки.

Позитивними аспектами розвитку НПФ та показниками, що мають позитивну динаміку протягом аналізованого періоду, є: зростання обсягу отриманого інвестиційного доходу та прибутку від інвестування активів

НПФ протягом 2015-2017 рр., а також зростання рентабельності інвестиційних операцій НПФ за цей період.

Результати проведеного аналізу засвідчили, що потенціал ринку накопичувального пенсійного страхування в Україні є значно вищим, ніж фактичне охоплення ринку на нинішньому етапі. Участь основної вікової групи населення (25-50 років) у програмах накопичувального пенсійного забезпечення складає лише 4,3% та 3,2% від загальної кількості економічно активного населення та загальної кількості населення України відповідно. При існуючому рівні внесків до НПФ та за умови максимального охоплення населення послугами недержавних пенсійних фондів, потенціал зростання ринку недержавного пенсійного забезпечення для вікової групи 25-50 років складає майже 35 млрд. грн. Подальше вирішення питання зростання ролі НПФ у пенсійному забезпеченні громадян має важливе соціально-економічне значення, в контексті проведеної пенсійної реформи та дефіциту коштів Пенсійного фонду України.

З метою вирішення основоположних проблем функціонування недержавного пенсійного забезпечення, в рамках трирівневої пенсійної системи, запропоновано: розробити агрегований моніторинг всіх інструментів недержавного пенсійного страхування для аналізу та оцінки розвитку недержавного пенсійного забезпечення в цілому; визначити систему стимулів для активізації добровільної участі у всіх формах недержавного пенсійного страхування; розробити та запровадити концепцію інтегрованого показника розвитку пенсійної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки в системі економічних відносин : монографія / Г.М. Азаренкова. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2006. – 328 с.
2. Бачо Р. Й. Сучасний стан розвитку ринку небанківських фінансових послуг України / Р. Й. Бачо // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2015. – №1. – С. 180-183.
3. Гаманкова О. О. Проблеми побудови в Україні трирівневої пенсійної системи / О.О. Гаманкова, О.В. Димніч // Фінанси, облік і аудит : зб. Наук. Пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: В. М. Федосов (голов. Ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2017. – Вип. 2. – С. 58–72.
4. Демченко М. В. Особливості розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / М. В. Демченко // Формування ринкових відносин в Україні.– 2014.– №6.– С. 240-244.
5. Жмурко Н. В. Аналіз стану та динаміки недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Н. В. Жмурко, І. Б. Сільванович // Молодий вчений.– 2015. – №12 (2). – С. 23-26.
6. Завора Т. М. Недержавні пенсійні фонди як інституційний інвестор в реальний сектор економіки України / Т. М. Завора, С. С. Білько // Наука й економіка. – 2015. – №3. – С. 14-22.
7. Завора Т. М. Пріоритетні напрями політики соціальної безпеки щодо поліпшення стану пенсійного забезпечення в Україні / Т. М. Завора, Ю. І. Деньга // Молодий вчений.– 2016.– № 4.– С. 67-72.
8. Загальна інформація про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] / Інвестиційна група «Ініціатива». – Режим доступу : http://www.initiative.com.ua/files//FAQ_NPF.pdf.
9. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків

фінансових послуг. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>

10. Козарезенко Л. В. Роль недержавних пенсійних фондів та компаній зі страхування життя в розвитку людського потенціалу / Л. В. Козарезенко // Бізнес інформ. – 2016. – №2. – С. 319-328.

11. Колодій А. Недержавні пенсійні фонди як одна зі системоутворювальних складових пенсійної системи України / А. Колодій // Аграрна економіка.– 2016.– №9.– С. 36-44.

12. Коніна М. О. Недержавне пенсійне страхування в Україні: перешкоди розвитку та шляхи їх подолання / М. О. Коніна, К. З. Реха // Молодий вчений. – 2017. – № 12. – С. 651-654.

13. Малишко Є. О. Вибір фінансової стратегії суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення / Є. О. Малишко // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2013. – Вип. 41. – С. 66-71.

14. Менеджмент соціального страхування: Навчальний посібник / Л.Б. Баранник, В.В. Даценко, Л.О. Заволока, Н.М. Ткаченко. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2010. – 204 с.

15. Михайлов А. В. Недержавні пенсійні фонди : сьогоденній погляд у майбутнє / А. В. Михайлов, О. Й. Ткач. – Київ, 2001. – 235 с.

16. Мортіков В. В. Вигоди та втрати внаслідок функціонування системи державного пенсійного страхування / В. В. Мортіков // Фінанси України. – 2014. – № 6. – С. 40-48.

17. Насібова О. В. Недержавні пенсійні фонди в системі соціального захисту населення України / О. В. Насібова // Актуальні проблеми економіки.– 2016. – № 5. – С. 317-326.

18. Небаба Н. О. Державне регулювання системи недержавного пенсійного забезпечення: сучасний стан і напрями розвитку / Н. О. Небаба // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2013. – Вип. 37. – С. 326-334.

19. Недержавні пенсійні фонди [Електронний ресурс] / Українська асоціація інвестиційного бізнесу. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_npf.html.
20. Огляд ринків [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг – офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html>
21. Онищенко В.О. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / В.О. Онищенко, Т.М. Завора. – Полтава : ПолтНТУ, 2017. – 409 с.
22. Пахомова Т. М. Стан та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Т. М.Пахомова // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій.– 2015.– №3.– С. 65-70.
23. Петрушка О. Накопичувальна система державного пенсійного страхування: переваги та ризики запровадження в Україні / О. Петрушка //Світфінансів.– 2015.– №1.– С. 119-127.
24. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Відомості Верховної Ради України від 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, ст.112. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
25. Показники банківської системи [Електронний ресурс] // Національний банк України – офіційний сайт. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
26. Постний А. Зарубіжний досвід інвестиційної політики недержавних пенсійних фондів: уроки для України / А. Постний // Економіст. – 2014. – №8. – С. 36-38.
27. Приказюк Н. В. Інвестування активів недержавних пенсійних фондів: тенденції та перспективи / Н. В.Приказюк, Г. Ю.Тлуста, Т. С.Ковбаса // Причорноморські економічні студії.– 2016.– №3. – С. 102-106.
28. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003, № 1058–IV зі змінами.

– Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1058-15>.

29. Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) - діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами) [Електронний ресурс] : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.07.2013 № 1281. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-13>

30. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003, № 1057–IV зі змінами. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.

31. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996, № 85/96–ВР зі змінами. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0>.

32. Ріппа М. Б. Становлення системи пенсійного забезпечення України: нормативний і соціально-демографічний аспекти / М. Б. Ріппа // Світ фінансів. – 2017. – № 1 (18). – С. 44-55.

33. Руденко Я. П. Пенсійна реформа як базис становлення обов'язкового державного накопичувального страхування / Я. П. Руденко, В. А. Козирєв // Економіка та держава. – 2015. – № 7. – С. 87-90.

34. Рудик В. К. Необхідність впровадження та розвитку накопичувальної системи в сучасній пенсійній моделі України та роль в ній пенсійного страхування / В. К. Рудик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 3. – С. 202-207.

35. Савченко К. Недержавні фонди цільового призначення в системі реалізації стабілізаційної політики в Україні / К. Савченко // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 1. – С. 129–133.

36. Смоляр Ю. С. Особливості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід і вітчизняна практика / Ю. С. Смоляр, Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2008. – № 3. – С. 43-51.

37. Статистична інформація // Державна служба статистики України.
– Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
38. Телічко Н. А. Вплив недержавних пенсійних фондів на соціально-економічний розвиток держави / Н. А. Телічко, Г. В. Кузьменко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – №3. – С. 57-62.
39. Терещенко М. Г. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні / Терещенко Г. М., Мусатова Т. А. // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 76–78.
40. Ткаченко Н. В. Розвиток методичних засад рейтингування недержавних пенсійних фондів за рівнем інвестиційного потенціалу / Н. В. Ткаченко, О. В. Шабанова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №2. – С. 450-458.
41. Ткаченко Н. В. Удосконалення науково-методичного підходу до оптимізації інвестиційного портфеля недержавних пенсійних фондів / Н. В. Ткаченко, О. В. Шабанова // Фінанси України. – 2016. – № 1. – С. 80-98.
42. Фисун І. В. Фактори розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні: математичне обґрунтування / І. В. Фисун, Л. М. Яремченко, О. В. Яріш // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2017. – Вип. 24(2). – С. 109-113.
43. Хлибова Т. О. Особливості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні / Т. О. Хлибова, К. П. Черненко // Молодий вчений. – 2017. – № 10. – С. 1092-1096. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_247
44. Хома І. Б. Недержавні пенсійні фонди як учасники інвестиційного ринку / І. Б. Хома, М. З. Лопадчак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10. – С. 289-295.

ДОДАТОК Б
ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ
ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Таблиця А.1 –Динаміка показників розвитку недержавних пенсійних фондів за період 2015-2019 рр.

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	59,7	62,6	58,7	68,8	77,1
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	836,7	834,0	840,8	855,3	874,6
Загальна вартість активів НПФ, млн грн	1 980,0	2 138,7	2 465,6	2 745,2	3 143,3
Пенсійні внески, всього, млн грн	1 886,8	1 895,2	1 897,3	2 000,5	2 160,8
у тому числі:					
- від фізичних осіб	80,3	92,2	124,3	172,1	222,7
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
- від юридичних осіб	1 806,3	1 802,1	1 772,3	1 827,7	1 937,3
Пенсійні виплати, млн грн	557,1	629,9	696,3	809,9	947,4
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	82,2	81,3	78,8	81,3	83,9
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	872,2	1 080,5	1 455,5	1 767,7	2 200,0
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн грн	657,0	834,8	1 183,9	1 440,5	1 810,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн грн	215,2	245,7	271,5	327,2	389,1